

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСАД ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 3(30), с. 50–53

Основні засади трансформації сучасного державного управління формуються на підставі інноваційного підходу.

Загальновідомо, що нині державне управління, за багатьох обставин, суттєво видозмінюється, трансформується, а в багатьох країнах перебуває у кризовому стані. Аналізуючи, зокрема, стан українського суспільства В. Г. Федоренко, Ю. П. Сурмін, О. Г. Чувардинський, С. В. Палиця зазначають, що “впливти з кризи можна на трьох китах: результативному управлінні, реалістичній антикризовій програмі і загальній мобілізації населення” [11, 4]. Вони при цьому однозначно зазначають, що “в Україні немає національної концепції і моделі управління, а наявні підходи до управління, до державного в тому числі, характеризуються невідповідністю вимогам часу, вони досить сильно побиті міллю”.

Сучасні модернізаційні процеси, трансформації у багатьох країнах світу справді вирішальним чином залежать від стану державного управління, а відтак, від інноваційного характеру такого управління.

Чимало фахівців у галузі управління, державного управління нині пропонують появу нового управління, в якому принципового значення набуває інноваційний сенс і характер. Таку точку зору висловлюють, зокрема, К. Клок і Дж. Голдсміт у своїй книзі “Кінець менеджменту і становлення організаційної демократії” [5]. Ці та інші теоретики-управлінці стверджують, що нове управління буде характеризуватися зростанням ролі держави, державного управління, про що пише у своїй книзі “Сильное государство” відомий американський політолог Фр. Фукуяма [12, 198].

У сучасних умовах розвитку людства, зазначають російські вчені В. М. Іванов і В. І. Патрушев, головною умовою виживання людства є “приско-

рення темпів соціального прогресу, підвищення його соціальної зрілості, включення колективного розуму, інноваційних ресурсів регулювання соціального простору, досягнення соціальної рівноваги у світі. Отже, необхідне більш повне використання основного ресурсу виживання людства — управлінського на інноваційних принципах” [4, 13].

Людиноцентристський характер державного управління взагалі є домінуючою його рисою, що зумовлює всі особливості й специфіку. Так, провідний російський фахівець у галузі державно-управлінської діяльності Г. В. Атаманчук наголошує на тому, що державне управління це не що інше, як практичний, організуючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей задля її впорядкування, збереження або перетворення, що спирається на його владну силу [1, 34–38]. Це — природно, оскільки, як зазначається в Конституції України (ст. 3), “утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави”. Значить, будь-яка державницько-управлінська дія, що не має людиноцентричної орієнтації, втрачає усілякий сенс, є антисоціальною, позбавленою соціальної значущості.

Проблеми державного управління з давніх-давен розглядалися Аристотелем, Платоном, Цицероном, Аврелієм Августином, а пізніше — І. Бентамом, М. Вебером, Г. Гегелем, Т. Гоббсом, А. Грамші, О. Контом, Д. Локком, Н. Макіавеллі, К. Марксом, Ф. Енгельсом, В. Леніним, Дж. Міллем, Ш. Монтеск’є, Г. Моска, В. Паретто, Т. Пейном, А. Смітом, Ж.-Ж. Руссо, А. Токвілем, Ж. Сасмонді, А. Фергюссоном, Д. Юмом та іншими мислителями.

Українська політико-філософська спадщина з проблем державотворення та соціального управління XIX–XX ст. пов'язана в першу чергу з іменами М. Грушевського, М. Драгоманова, М. Костомарова, М. Куліша, В. Липинського, Ф. Прокоповича, Г. Сковороди, І. Франка, І. Скоропадського, В. Винниченка, С. Петлюри та ін.

У XX ст. питанням державного управління в цілому та окремим його аспектам було присвячено роботи зарубіжних вчених К. Аллена, Г. Алмонда, А. Арабо, Ф. Блонделя, П. Брауна, Е. Вайнінга і Д. Веймера, М. Говлета, Б. Гурне, В. Данна, Л. Пала, Г. Пітерса, Г. Райта, М. Рамеша, у тому числі російських науковців Г. Атаманчука, В. Граждана, А. Дегтярьова, В. Макаренка, О. Макаріна, О. Оболенського, Є. Охотського, Г. Пушкарьової, В. Смолькова, О. Турчинова та ін.

Серед праць українських учених, які досліджують проблеми становлення та розвитку демократичної, соціально-правової держави, зокрема системи державного управління, питання сутності та функціонування громадянського суспільства, доцільно відзначити роботи В. Андрущенка, В. Авер'янова, В. Бакуменка, В. Бебика, В. Бодрова, І. Бойченка, Т. Бутирської, О. Валевського, В. Голубя (Токовенко), В. Горбатенка, І. Грицяка, О. Забужко, Г. Зеленько, Ю. Кальниша, А. Карася, Ю. Ковбасюка, А. Колодій, І. Кресіної, В. Кременя, О. Лазоренка, М. Мокляка, Н. Нижник, О. Оболенського, А. Пахарева, М. Пірен, М. Поповича, В. Ребкала, В. Рижих, Ю. Римаренка, І. Розпутенка, Ф. Рудича, С. Серьогіна, Г. Ситника, С. Телешуна, В. Тертички, М. Томенка, В. Трошинського, В. Шинкарука, Л. Шкляра, Г. Щедрової та ін.

Разом з тим, проблеми інноваційного характеру державного управління були і залишаються малодослідженими.

На догоду до радикальної зміни системи державного управління є і загальна інтенсивна демократизація життя, коли в прийнятті будь-яких управлінських рішень вирішальними є партнерські, колективістські відносини між тими, хто виробляє, приймає й організовує виконання певних рішень. Це, у свою чергу, викликає реальну потребу у: а) посиленні програмно-цільового управління; б) принциповій зміні і вдосконаленні підготовки і використання кадрів управлінців.

Відомий російський фахівець у галузі управління Г. В. Атаманчук зазначає, що нині система державного управління в першу чергу все більше потребує власного оновлення, оскільки якщо управління “дрімає”, то й суспільство має багато загрозливих вад.

З-поміж багатьох складових, які цілісно потребують зміни системи державного управління, варто назвати також ті, що пов'язані з суто українською ментальністю. Варто погодитися з думкою про те, що українська модель управління в цьому плані має багато спільного, схожого з російською моделлю управління. З приводу останнього російський фахівець А. П. Прохоров пише: “Неправовий характер держави і управління, ігнорування законів і правил є невід'ємними рисами російського способу життя, відтак, вони не можуть не бути пов'язаними з головними, базисними особливостями Росії, російського суспільства, з важливішими характеристиками нашого менталітету” [9, 107]. За багатьох обставин історичного, генетичного, психологічного та іншого характеру, майже таку саму характеристику можна дати й українській ментальності в державному управлінні.

Зрозуміло, що державне управління у світі загалом перебуває під впливом багатьох, передусім глобалізаційних процесів, до яких належать: світова інтеграція і глобалізація; системні економічні, соціальні та інші кризи і трансформації; європейська і світова інтеграції; зближення норм і стандартів суспільного життя; демократизація життя; посилення ролі і значення людського фактора в управлінні та ін.

В умовах постійної зміни поколінь, трансформації ідей, знань і технологій відбуваються складні процеси загального прогресивного суспільного розвитку. Влучно з цього приводу висловилися свого часу К. Маркс і Ф. Енгельс, які писали: “Історія є не що інше, як послідовна зміна окремих поколінь, кожне з яких використовує матеріали, капітали, продуктивні сили, передані йому всіма попередніми поколіннями; внаслідок цього дане покоління продовжує успадковану діяльність при цілком змінених умовах, ...видозмінює старі умови за допомогою зміненої діяльності” [7, 117].

Крізь призму такого діалектичного підходу потрібно дивитися і на державне управління як цілісний компонент управління суспільним розвитком взагалі. З одного боку, складні суспільні процеси принципово впливають на весь зміст, характер державного управління, а з другого — саме державне управління, в першу чергу за своїм інноваційним характером, змінює соціальні процеси, соціальне буття.

Державне управління значною мірою зумовлене характером і особливостями політичної системи суспільства. При цьому слід брати до уваги, що політична система нової України нині є перехідною, системою трансформаційного характеру, від-

носно консолідованою (нестійкою), напіввідкритою та недостатньо демократичною. Здійснюючи політологічний аналіз підготовки кадрів державних управлінців, Н. О. Богданова, наприклад, вірно наголошує на тому, що така підготовка справді детермінована політичною системою суспільства, а в частині інноваційної модернізації підготовки управлінських кадрів вбачає: “унормування законодавства, оптимізацію кадрової політики, вдосконалення системи управління кадровою роботою, вирішення структурно-статусних, фінансових, організаційно-методичних питань тощо” [3, 3].

Ряд дослідників проблем державного управління, зокрема О. Г. Пухкал [10], звертають увагу на те, що в рамках нового державного менеджменту реалізуються три основних моделі державного управління: “вестмінстерська”, “американська”, “гібридна”. Можна при цьому погодитися, що для країн з так званим перехідним суспільством, у тому числі і для України, нині найбільш принагідна саме перехідна модель, яка головним чином орієнтована на: а) кінцевий результат; б) скорочення управлінських витрат; в) децентралізацію; г) надання якісних соціальних послуг; ґ) конкурентність; д) політичну відповідальність; е) відкритість і прозорість.

Виходячи з українських реалій сьогодення, цілком недоречною виступає достатньо жорстка, вертикально посилена система державного управління, яка була характерна, зокрема, для колишнього Радянського Союзу, більшості країн так званого соціалістичного табору. Їй на заміну об’єктивно виступає нова формула державного управління — “*governance*” (врядування). Таке управління є більш гнучким, “базується не стільки на вертикальних, скільки на горизонтальних зв’язках між урядовими органами, асоціаціями громадянського суспільства та бізнесом”.

За багатьох обставин фахівці різних країн вважають, що державне управління будь-що повинне мати інноваційний характер. Головним чином це пов’язано з інтеграційними та глобалізаційними процесами, посиленням ролі і значення людського фактора. Так, український філософ В. Г. Кремень наголошує на тому, що сьогодення державної політики управління потребує стратегічного, зокрема інноваційного, мислення — результату взаємодії передусім науки, освіти і виховання [6].

Інноваційний розвиток державного управління, по-перше, є логічно висхідною складовою інноваційного розвитку українського суспільства, про що йде мова у таких законах України: “Про інноваційну діяльність”, “Про інвестиційну ді-

яльність”, “Про охорону прав на винаходи та корисні моделі” тощо.

По-друге, інновація, — пояснюють українські дослідники А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, — “це кінцевий результат упровадження новизни з метою отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого ефекту” [8, 471].

І по-третє, інноваційна діяльність — це процес “внесення нових елементів у традиційну систему створення та використання інноваційного продукту, реалізації нових оригінальних ідей у формі готового товару, послуг, технологій, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень”.

Інноваційний характер державного управління є об’єктивною реальністю ще й тому, що “державна політика за природою є свідомою діяльністю держави щодо реалізації мети нації (враховуючи інтереси тієї чи іншої владної групи) та її власної, як інституції” [2, 60]. Це, у свою чергу, обумовлює ступеневість, послідовність, прогностичний характер і державної політики загалом, і державного управління, як процесу детермінування та реалізації такої політики, зокрема.

Розгляду загальних питань сучасних трансформаційних процесів, притаманних новітній Україні, а у їх контексті тим об’єктивним змінам, що відбуваються і мають відбутися в усій системі державного управління, присвячена монографія В. В. Цветкова, І. О. Кресіної та А. А. Коваленка “Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти” (2003) [13]. Автори стверджують, що “реформування державного управління припускає створення нової системи демократичних інститутів, децентралізацію управління, реформу системи державної служби, підвищення її професіоналізму та відповідальності і т. ін.”.

Крім того, забезпечення інноваційного за своїм характером розвитку державного управління в сучасній Україні об’єктивно може мати місце на основі як кращих світових моделей і зразків такого управління, так і одночасного врахування власного історичного досвіду, традицій, ментальності.

Література

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: Курс лекций. — М.: Юрид. лит., 1997. — 400 с.

2. Бережний Я. Роль і значення стратегічного планування в системі децентралізованого державного управління // Суспільна політика та стратегічний менеджмент. — 2008. — № 1. — С. 59–67.
3. Богданова Н. О. Політологічний аналіз професійної підготовки управлінських кадрів у сучасній Україні: Автореф. дис. ... канд. політ. наук. — Миколаїв, 2010. — 17 с.
4. Иванов В. Н., Патрушев В. И. Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ЗАО "Изд-во "Экономика", 2001. — 327 с.
5. Клок К., Голдсмит Дж. Конец менеджмента и становление организационной демократии. — СПб.: Питер, 2004. — 368 с.
6. Кремень В. Формувати людину інноваційної культури // Уряд. кур'єр. — 2006. — 26 квіт.
7. Маркс К., Энгельс Ф. Твори. — Т. 18.
8. Мельник А. Ф. Державне управління: Підручник. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; За ред. А. Ф. Мельник. — К.: Знання, 2003. — 582 с.
9. Прохоров А. П. Русская модель управления. — М.: Эксмо, 2006. — 384 с.
10. Пухкал О. Г. Модернізація системи державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні / Автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. — К., 2011. — 36 с.
11. Федоренко В. Г., Сурмин Ю. П., Чувардинский О. Г., Палыця С. В. Управление в Украине: пути совершенствования // Економіка та держава. — 2009. — № 7. — С. 4–8.
12. Фукуяма Ф. Сильное государство: управление и мировой порядок в XIX веке: Пер. с англ. / Френсис Фукуяма. — М.: АСТ Москва: Хранитель, 2006. — 220 с.
13. Цветков В. В., Кресіна І. О., Коваленко А. А. Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти: Монографія. — К.: Концерн "Вид. дім "Ін Юре", 2003. — 496 с.

У зв'язку з інтеграційними та глобалізаційними процесами, посиленням ролі і значення людського фактора трансформація сучасного державного управління повинна мати головним чином інноваційний характер.

В связи с интеграционными и глобализационными процессами, усилением роли и значения человеческого фактора трансформация современного государственного управления должна иметь главным образом инновационный характер.

In connection with the integration and globalization processes, strengthening the role and importance of human factors, the transformation of modern government should be mainly innovative.

Надійшла 19 травня 2011 р.